

West-Overijssel

RES Regionale
Energie
Strategie

BOUWSTEEN

**Bestuurlijk en maatschappelijk
draagvlak**

DATUM: 10 maart 2020

VERSIE: 2 AUTEUR: Els Holsappel

Bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak

De energietransitie heeft grote invloed op het leven van alle West-Overijsselaars. Windmolens en zonneparken gaan het landschap veranderen. Van het gas afgaan betekent geld steken in de isolatie van de woning en in de vervanging van de Cv-ketel door een andere installatie; geld dat dan niet aan andere zaken besteed kan worden of dat er eenvoudigweg niet is. Voor het slagen van de energietransitie is het van cruciaal belang dat inwoners en ondernemers betrokken zijn bij die energietransitie en zich vertegenwoordigd voelen in de besluitvorming hierover. Dit zijn dan ook belangrijke uitgangspunten binnen de RES West-Overijssel.

Kernwaarden

In West-Overijssel bouwen we de energiestrategie van onderop op. Dat doen we op basis van de volgende kernwaarden:

We doen dit samen!

We vertellen het hele verhaal.

We zijn transparant in wat we doen, zeggen en besluiten.

We zorgen voor een rechtvaardige verdeling tussen de lusten en de lasten.

Stad en platteland staan samen aan de lat.

Binnen de gezamenlijke doelstelling is er ruimte om te verschillen in aanpak en middelen.

We werken op gelijkwaardige voet met elkaar samen.

We nemen zorgen serieus.

Iedereen mag meepraten en kan meedoen in de eigen omgeving.

Bestuurlijke samenwerking

West-Overijssel is geen bestaande bestuurlijke regio, maar werkt al jaren samen in allerlei succesvolle samenwerkingsvormen, heel bewust zonder formeel bestuurlijke samenwerkingsverband, en dat bevalt uitstekend. Het afgelopen jaar hebben we ~~dan ook~~ geïnvesteerd in het opbouwen van het samenwerkingsverband RES. De opbouw van onderop is daarbij altijd leidend; de regio sluit aan bij stappen die lokaal worden gezet. Het resultaat is een samenwerking gebaseerd op onderling vertrouwen en met respect voor lokale verschillen in tempo en aanpak.

De uitgangspositie van de 11 gemeenten verschilden bij aanvang van dit proces sterk. Sommige gemeenten waren al langer aan de slag en hadden al een energievisie (zo goed als) gereed, andere gemeenten moesten nog (zo goed als) beginnen. Het afgelopen jaar hebben die laatste gemeenten hard gewerkt om het been bij te trekken en dat is gelukt. Dat versterkt het onderlinge vertrouwen.

De netbeheerders zitten in West-Overijssel aan alle overlegtafels: van bestuurlijk tot ambtelijk. Er is overlegd en afgestemd met NP RES en de Rijksdiensten die vastgoed hebben in de regio, waaronder Rijkswaterstaat.

Door de opbouw van onderop vraagt het samenwerkingsproces om voortdurend schakelen tussen regionaal en lokaal. Het is steeds zoeken naar de juiste balans tussen die twee. De opbouw is van onderop en daarmee staan de lokale, gemeentelijke processen centraal. Tegelijkertijd leidt die opbouw wel tot een gezamenlijke opdracht en de gezamenlijke verantwoordelijkheid om die opdracht te realiseren. Dit betekent dat het proces altijd door zowel de lokale als de regionale bril bekeken moet worden, waardoor besluiten een zo goed mogelijke balans tussen beide in zich hebben.

In de RES 1.0 wordt het aandeel zon en wind op land uitgewerkt tot zoekgebieden en worden een aantal ruimtelijke ontwerpprincipes en participatie-uitgangspunten verder uitgewerkt. Dat proces vraagt om regionale sturing op het proces van het bestuurlijk platform, met duidelijke kaders en opdrachten aan de ambtelijke ondersteuning.

Bestuurlijk besluitvormingsproces

Binnen de RES West-Overijssel hebben we gekozen voor het uitgangspunt dat iedere bestuurlijke partner een eigen context heeft als het gaat om de energietransitie. De aanpak van onderop betekent dat elke bestuurder zelf bepaalt hoe de RES lokaal wordt besproken in het college van burgemeester en wethouders, Gedeputeerde Staten, het dagelijks bestuur, de gemeenteraad, Provinciale Staten of het algemeen bestuur van het waterschap.

In West-Overijssel nemen de colleges van burgemeester en wethouders, Gedeputeerde Staten en de dagelijkse besturen van de waterschappen een besluit over de concept-RES. De RES 1.0 wordt vastgesteld door de gemeenteraden, Provinciale Staten en algemeen besturen van waterschappen.

Werkgroep RSAB

Volkstevengerechtigden in de RES-regio West-Overijssel hebben aangegeven de beedvormende fase gezamenlijk op te willen pakken, ter bevordering van de lokale besluitvorming rondom de definitieve RES 1.0.

Een voorbereidingsgroep van de gemeenten Hardenberg, Dalfsen en Raalte hebben samen met de provincie Overijssel het initiatief opgepakt om de regionale samenwerking tussen de raden, staten en algemeen besturen van het waterschap te bevorderen. Daar is de werkgroep RSAB uit ontstaan die in het kader van het programma "Democratie in Actie" vanuit het Ministerie van BZK wordt ondersteund en waarvoor een eigen secretaris is aangesteld.

De werkgroep bestaat uit een vertegenwoordiging van alle betrokken gemeenteraden, de Provinciale Staten en het algemeen bestuur van het waterschap Drents Overijsselse Delta. De werkgroep heeft een onafhankelijke faciliterende en ondersteunende positie in het besluitvormingsproces.

De werkgroep heeft de volgende taken:

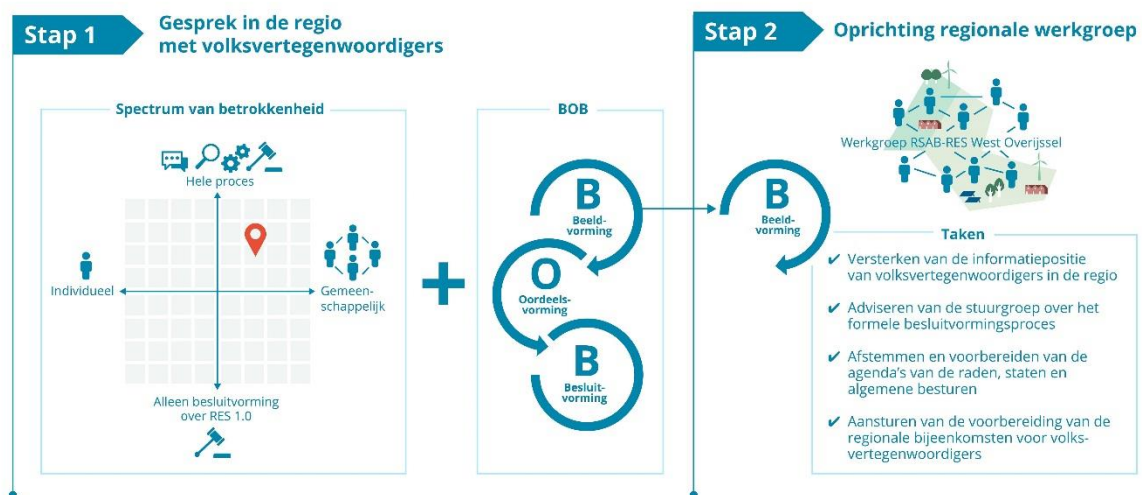
- Versterken van de informatiepositie van volksvertegenwoordigers in de regio;
- Adviseren van de stuurgroep over het formele besluitvormingsproces;
- Afstemmen en voorbereiden van de agenda's van de raden, staten en algemene besturen;
- Organiseren van de regionale bijeenkomsten voor volksvertegenwoordigers.

De werkgroep heeft als doel om het democratisch proces binnen de RES in samenwerking met de drie verschillende bestuurslagen te versterken. Verder wil de werkgroep de verbinding van lokaal naar regionaal mogelijk maken tussen de bestuurders – en de werkgroep RSAB en hun achterban.

De vertegenwoordigers van deze werkgroep informeren hun raden, staten en algemeen bestuur regelmatig over het regionale RES proces en houden goed in de gaten wanneer binnen dit proces lokale besluitvorming nodig is. Hierbij gaat het steeds om de afweging lokaal versus regionaal. De gezamenlijke regionale beeldvorming is daarbij essentieel ter voorbereiding op de lokale oordeelsvorming en besluitvorming binnen de afzonderlijke raden staten en algemeen besturen.

Werkgroep RSAB-RES West Overijssel

In West-Overijssel hebben volksvertegenwoordigers gezamenlijk een regionale werkgroep voor de RES opgericht. Hieronder staat beschreven hoe deze werkgroep tot stand is gekomen en waar de werkgroep zich mee bezig houdt.

Ervaringen

De werkgroep is gestart in oktober 2019 en daarna elke maand bij elkaar gekomen. In het begin was het nog echt zoeken naar de rol en positie. Een logisch gevolg van de aard van de werkgroep: deze vorm van democratische samenwerking is nieuw en nog niet eerder toegepast. De werkgroep RSAB vormt daarmee een stuk bestuurlijke vernieuwing binnen het samenwerkingsproces van de RES West-Overijssel.

Na de tweede bijeenkomst van de werkgroep RSAB in december 2019 hebben we als stuurgroep een gesprek gehad met de voorzitter en de secretaris van de werkgroep. De voorzitter van de werkgroep RSAB heeft aangegeven wat rol en taak van de werkgroep is en op welke manier de stuurgroep/bestuurlijk platform en werkgroep RSAB elkaar kunnen ondersteunen. Verder is ingegaan op het proces van wensen en bedenkingen en de wijze waarop de wensen en bedenkingen een plek kunnen krijgen in de concept-RES. Dit heeft geleid tot een gevraagd advies van de werkgroep RSAB aan het bestuurlijk platform over de werkwijze rondom de consultatie van de concept-RES aan de gemeenteraden, Provinciale Staten en algemeen besturen van de waterschappen. Dit advies is integraal opgenomen in bijlage I.

Ter voorbereiding op het besluitvormingsproces van de concept RES zijn in deze werkgroep van oktober 2019 tot en met februari 2020 de volgende onderwerpen behandeld:

- Toelichting op het proces van vaststelling startnota RES West Overijssel;
- Voorlegging van de startnota aan de raden, staten en algemeen besturen van de Waterschappen, besluitvorming december 2019;
- Terugkoppeling over de behandeling en besluitvorming van de startnotitie in de raden, staten en ab's;
- Toelichting op het proces van de concept-RES en de belangrijkste data voor besluitvorming;
- Gesprek met stuurgroep over verloop van het proces RES, informatievoorziening richting werkgroep RSAB en de afstemming lokaal – regionaal over de wensen en bedenkingen;
- Participatie en rol van de volksvertegenwoordigers;
- Advies van werkgroep RSAB aan het bestuurlijk platform over lokale en regionale werkwijze van het indienen van wensen en bedenkingen;
- De opeenvolgende bijeenkomsten in 2020 voor alle raadsleden, statenleden en leden van de algemeen besturen van de waterschappen.

Oplopen raden, staten en ab's

Het afgelopen jaar zijn er twee oplopen georganiseerd voor volksvertegenwoordigers en er staan er voor de komende maanden nog twee op stapel. Doel van deze oplopen is het informeren van de volksvertegenwoordigers over het RES-proces en hen meenemen in het denkproces en de keuzes die er binnen dat proces te maken zijn.

Mei 2019

In mei 2019 vond de eerste oploophijeenkomst voor volksvertegenwoordigers plaats. Deze werd georganiseerd door de projectorganisatie RES. De focus lag op de dialoog met elkaar over wat men als volksvertegenwoordigers nodig heeft in het proces om te komen tot een concept-RES en uiteindelijk tot een RES 1.0. Daarbij kwamen de volgende punten aan de orde:

- Het toepassen van de verschillende rollen binnen het proces, een volksvertegenwoordigende-, kaderstellende- en/of controlerende rol en op welk moment;
- Wat je gemeenschappelijk of als individuele gemeente, provincie en waterschap doet?
- De complexiteit van de context van de RES en de meerdere partijen die betrokken zijn met ieder een eigen achterban;
- De aparte positie die overheden/volksvertegenwoordigers hebben vanwege het democratisch mandaat en daarbij de opgave om een integrale afweging te maken.

Bij de terugkoppeling van de uitkomsten van de groepen is het initiatief ontstaan voor de vorming van de werkgroep RSAB.

Oktober 2019

Deze tweede bijeenkomst is georganiseerd door de voorbereidingsgroep voor de werkgroep RSAB. De voorzitter van de werkgroep heeft een korte uitleg gegeven over de rol en positie van deze werkgroep en daarna hebben alle leden zichzelf voorgesteld.

Deze bijeenkomst had verder als doel de omvang en de urgentie van de opgave goed in beeld te brengen bij de volksvertegenwoordigers. De inleiding van Thijs de la Court (Klimaatverbond Nederland) bracht de opgave visueel in beeld met een cijfermatige onderbouwing. Daarmee is het voor de volksvertegenwoordigers concreter en tastbaarder geworden. Ook het stelling nemen op de lijn aan de hand van dilemma's heeft hier een positieve invloed op gehad.

De opkomst bij de tweede bijeenkomst van oktober 2019 was lager dan bij de eerste bijeenkomst (mei 70 aanwezigen – oktober 50 aanwezigen). Ook waren er weinig Statenleden.

Tijdlijn en regionale bijeenkomsten 2020

De werkgroep RSAB zal in de eerste helft van 2020 twee bijeenkomsten organiseren: één voor de overdracht van de concept-RES en één daarna. Daarnaast zal de werkgroep een manier faciliteren waarmee fracties in regionaal verband wensen en bedenkingen kunnen inbrengen in de eigen raden, staten en algemeen besturen van de waterschappen. Binnen de tweede regionale bijeenkomst zal dit item ook expliciet aan bod komen.

Regionale bijeenkomst maart 2020

Een bijeenkomst voor alle volksvertegenwoordigers binnen de RES-regio West-Overijssel waarop door middel van 3D-simulaties de consequenties van keuzes (in de energiemix, ruimtelijke spreiding en inpassing, etc.)

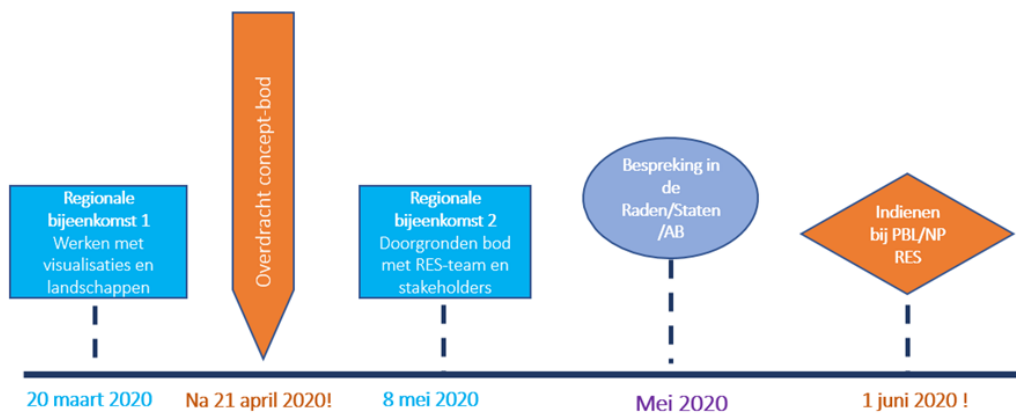
inzichtelijk worden gemaakt. Daarnaast zullen we uitgebreid stilstaan bij participatie en lokaal eigendom binnen de RES. Op deze manier willen wij de volksvertegenwoordigers zo goed als mogelijk voorbereiden op de concept-RES en de RES 1.0.

Regionale bijeenkomst mei 2020

Een bijeenkomst voor alle volksvertegenwoordigers binnen de RES-regio West-Overijssel waar in een nog te bepalen vorm alle technische en inhoudelijke vragen over de concept-RES gesteld kunnen worden.

De planning ziet er als volgt uit:

Tijlijn proces en Regionale RSAB bijeenkomsten

Sessie rol en positie lokale raden, staten en ab's in regionaal samenwerkingsverband RES

We hebben als bestuurders het afgelopen jaar diverse informatiesessies voor onze eigen raden, staten of ab georganiseerd, waarbij we de volksvertegenwoordigers hebben meegenomen in het RES-proces. Daarnaast hebben we op regionaal niveau een sessie ontwikkeld voor individuele gemeenteraden, de Overijsselse staten en ab's van waterschappen die op aanvraag beschikbaar is. Deze interactieve sessie biedt volksvertegenwoordigers in West-Overijssel de mogelijkheid om samen het gesprek te voeren over dilemma's in het proces, de rol en positie van de raad, staten of ab in een regionaal samenwerkingsverband en hoe zij de eigen verantwoordelijkheid voor inwonerparticipatie kunnen invullen. In januari 2020 heeft deze sessie voor het eerst plaatsgevonden met de gemeenteraad van Zwartewaterland, naar volle tevredenheid van de raadsleden. Deze sessie blijft dit jaar op aanvraag beschikbaar en wordt aangepast en geactualiseerd als dat nodig of wenselijk is.

Informereren en betrekken van inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties

Omdat de energietransitie iedereen in West-Overijssel raakt, hebben we vooraf goed nagedacht over de aanpak van het informeren en betrekken van inwoners en ondernemers in de regionale energiestrategie. Onder alles wat we doen ligt een gedegen strategie en een doordacht plan met heldere uitgangspunten en verantwoordelijkheden. Zowel de communicatie- en participatiestrategie als het communicatie-en participatieplan zijn in het bestuurlijk platform vastgesteld. De communicatieadviseurs van alle samenwerkende partners zijn verenigd in het communicatie platform. Samen met de projectleider Communicatie & Participatie denkt en voert dat platform de strategie uit en stemt de activiteiten met elkaar af.

De gemeenteraden, provinciale staten en de algemeen besturen van de waterschappen zijn verantwoordelijk voor de participatie met hun inwoners/ingezetenen en stellen de RES 1.0 formeel vast. In West-Overijssel zien we de raden, staten en ab's dan ook als interne stakeholders en niet als participanten. Het betrekken van raden, staten en ab's bij de regionale energiestrategie is onderdeel van het reguliere proces binnen de RES West-Overijssel en is daarmee niet opgenomen in de communicatie- en participatieplannen of -activiteiten.

Maatschappelijke acceptatie

Tijdens een bestuurlijke werkconferentie op 29 augustus 2019 hebben we onder andere gesproken over wat we onder maatschappelijk draagvlak verstaan. Uit die discussie kwam naar voren dat we in West-Overijssel liever spreken van maatschappelijke acceptatie in plaats van maatschappelijk draagvlak. Het gaat erom dat mensen begrijpen wat we doen, waarom we het doen en hoe we het doen. Ze hoeven het dan nog steeds niet eens te zijn met de besluiten en maatregelen die we nemen, maar begrijpen ze wel.

Maatschappelijke acceptatie voor West-Overijssel:

- Begint bij kennis en bewustzijn: weten wat er speelt en waarom;
- Begint ook bij openheid en transparantie in het proces;
- Iedereen is serieus genomen;
- Er is begrip voor het genomen besluit;
- Bestuurders kunnen het besluit uitleggen;
- Wordt bepaald door de mate van invloed die men heeft gehad.

Binnen de RES-regio West-Overijssel richten we het proces van de regionale energiestrategie zo in dat er een zo hoog mogelijke maatschappelijke acceptatie ontstaat. [Maatschappelijke acceptatie wordt eerst en vooral op lokaal niveau vormgegeven, bij een aanpak van onderop staat dat voorop. Op regionale schaal wordt met regionale stakeholders gewerkt aan maatschappelijke acceptatie.](#)

Participatie

We onderscheiden [in West-Overijssel](#) bij participatie twee niveaus: het regionale en het lokale/gemeentelijke niveau.

Uitgangspunten

In de *Communicatie- en participatiestrategie RES West-Overijssel* hebben we binnen de RES West-Overijssel de volgende uitgangspunten voor participatie met elkaar afgesproken:

- Representatieve participatie regionaal op RES-niveau;
- Directe (inwoner)participatie lokaal op gemeentelijk niveau;
- Participatie in een zo vroeg mogelijk stadium, om zo de maatschappelijke acceptatie te vergroten;
- De participatie vindt plaats vanuit de heldere boodschap over de omvang van de opgave waar we binnen West-Overijssel voor staan: die staat vast. Daarnaast betrekken we inwoners en ondernemers in het hoe en waarom van deze opgave en in de aanpak. Het gemeenschappelijke verhaal van de energietransitie in West-Overijssel vormt hiervoor voor iedere partner de basis.
- Vooraf geven de gemeenten heldere kaders mee aan de participanten, over wie waarover beslist. In fase 1 betekent dit voor de procesparticipatie dat vooraf duidelijk wordt gemaakt dat de input die geleverd wordt door de participanten door de desbetreffende gemeente wordt ingebracht in het RES-proces, maar dat de beslissingsbevoegdheid ligt bij de bevoegde bestuurlijke organen binnen het samenwerkingsverband RES.
- We stemmen participatie-activiteiten vooraf met elkaar af. We slaan daarbij steeds de brug tussen het gezamenlijke op regioniveau en het lokale en delen ervaringen met elkaar. We gaan als regio centraal communiceren, waarbij er naast de standaard communicatievormen ruimte is voor de eigen lokale verbanden. Hierdoor kan iedereen het eigen uitvoeringstempo bepalen op basis van de lokale autonomie, maar is er daarnaast tegelijk sprake van een gezamenlijk verhaal naar de inwoners binnen de RES-regio.

Doelstellingen participatie

De opgave waar we voor staan in de RES West-Overijssel is groot. Iedereen krijgt vroeg of laat te maken met de maatregelen uit die energiestrategie en die maatregelen grijpen in de eigen, directe leefomgeving.

De afgelopen jaren zijn diverse energieprojecten onderzocht en geëvalueerd. Het blijkt dat de projecten waarbij inwoners vanaf het begin bij het project betrokken waren, het meest succesvol waren en over het algemeen het snelst gerealiseerd werden. De tijd die vooraf geïnvesteerd werd in participatie, werd tijdens de realisatie terugverdiend (vertragen om te kunnen versnellen).

Tegelijkertijd begrijpen en ervaren we in de praktijk dat de keuzes die we in deze fase van het RES-proces maken voor veel mensen te abstract zijn en nog te ver van hun eigen leefwereld afstaan. We hebben daarom gezocht naar de juiste momenten en middelen om die groep inwoners te kunnen laten participeren die nu al wel graag betrokken kunnen en willen worden in het RES-proces van West-Overijssel.

De doelstellingen voor participatie verschillen per procesonderdeel, project en per doelgroep. Binnen de RES kennen we de volgende participatiedoelstellingen:

- A. **Acceptatie**; realiseren van acceptatie van de RES en de maatregelen die hiervoor genomen worden.
- B. **Deskundigheid / Kwaliteit van besluitvorming**; de RES kwalitatief zo goed mogelijk maken door de kennis, ervaringen en denkkraft van inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties te benutten.
- C. **Eigenaarschap**; zorgen dat inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties zich mede-eigenaar voelen van de RES.

Procesparticipatie

Elke vorm van procesparticipatie vindt plaats vanuit vooraf duidelijk gestelde kaders over wat de rol van de participanten is, waarom ze participeren, welk doel we ermee willen bereiken en wat er met de uitkomsten gebeurt. Binnen het communicatie platform stemmen we de procesparticipatie op zowel regionaal als lokaal niveau met elkaar af. Een op te richten participatie werkgroep gaat de regionale procesparticipatie bij de ontwikkeling van de RES 1.0 verder uitwerken en uitdiepen, [met name voor die organisaties die niet alleen op gemeentelijk niveau maar ook op regionaal niveau een bijdrage willen leveren.](#)

Participatie gemeentelijk niveau

We hebben als bestuurlijke partners het afgelopen jaar ieder op onze eigen manier inwoners betrokken bij de energietransitie. In alle 11 gemeenten faciliteren we initiatieven van onderop en stellen voorwaarden aan ontwikkelplannen voor duurzame energie op gebied van participatie, ruimtelijke kwaliteit en/of de verdeling van de lusten en lasten. We streven ernaar om de energietransitie samen met inwoners en ondernemers op te pakken, zowel als bestuurders afzonderlijk als in de regio als geheel.

Een overzicht van de participatie-activiteiten per gemeente:

Dalfsen

Voor de gemeente Dalfsen zijn de zijn voor de gemeente Dalfsen de 'Duurzame Dorpen' belangrijke samenwerkingspartners en ook ambassadeurs: Nieuwleusen Synergie, Duurzaam Hoonhorst, Duurzaam Oudleusen, Duurzaam Leefbaar Lemelerveld en het Dalfser Groen Gebogen. De partijen zijn op initiatief van de gemeente ontstaan en hebben zich tot zelfstandige organisaties ontwikkeld. Ondersteund door de gemeente nemen zij het initiatief en realiseren kleine en grote duurzame opgaven. Op het gebied van participatie zijn zij een hele belangrijke vorm om voor en door de Dalfser gemeenschap duurzame initiatieven op te pakken. Communicatie voor initiatieven verloopt voornamelijk via informatiebijeenkomsten, de website, nieuwsberichten en social media.

- Nieuwleusen Synergie realiseert twee dorpswindmolens van ieder 4,2 MW; met een ashoogte van 134 meter. Inwoners zijn vanaf het begin betrokken bij dit project. In 2019 is het besluit hierover definitief genomen, zonder noemenswaardige bezwaren uit de buurt. Inwoners kunnen in het project

participeren. De financiële opbrengsten van de molens wil de coöperatie ten goede laten komen aan de leefbaarheid van het dorp.

- Duurzaam Leefbaar Lemelerveld heeft in 2019 van de gemeente toestemming gekregen voor het realiseren van een zonnepark met een omvang van 3 hectare. De opbrengsten komen geheel ten goede aan de leefbaarheid van het dorp.
- Groen Gebogen heeft in 2019 via de postcoderoosregeling een zonnedak gerealiseerd met 2.030 zonnepanelen, meer dan 100 huishoudens doen mee. Het project heeft een unieke financieringsconstructie waardoor mensen met een kleine beurs ook konden meedoen.
- Samen met de Duurzame Dorpen is eind 2019 een plan uitgewerkt voor het verkrijgen van de RRE-subsidie (€450.000). Hoofdonderdeel is het spelen van een energietransitie-spel met alle inwoners waarin bewustwording van de nut en noodzaak van grootschalige energieproductie wordt gerealiseerd. Voor hun deelname krijgen de bewoners een voucher voor kleinschalige energiebesparingsmaatregelen.

In 2018 is het grootschalig inwonersonderzoek “Draagvlak voor duurzame energie in Dalfsen 2018” gehouden. Inwoners hebben hierin duidelijk hun wensen, zorgen en voorkeuren uitgesproken over grootschalige opwek van duurzame energie. In 2019 is, mede op basis van het inwonersonderzoek, een acceptabele energiemix uitgewerkt om het energieverbruik in Dalfsen te verduurzamen.

Deventer

In Deventer nemen steeds meer inwoners, ondernemers, instellingen en bedrijven klimaatmaatregelen.

Op www.deventerstroomt.nl vind je hun verhalen en video's over de kleine én grote(re) maatregelen die ze hebben genomen. Er komen steeds nieuwe voorbeelden bij. Op deze website vind je allerlei tips, subsidies, leningen en partijen die je helpen en adviseren. Deventer stroomt is het gezamenlijke platform van corporaties, netbeheerder en gemeente over de energietransitie en klimaatadaptatie.

Sinds februari is in de stadsetalage van het stadhuis het duurzaamheidscentrum Deventer gevestigd. Ook daar komen, naast vele andere onderwerpen, de energietransitie en klimaatadaptatie aan bod.

In de wijken Zandweerd en Bathmen werken we met bewoners aan een plan om energie te besparen en over te schakelen op andere (eigen) energiebronnen om straks helemaal van het aardgas af te kunnen.

Daarvoor worden openbare bijeenkomsten georganiseerd, waar gemiddeld 150 – 200 geïnteresseerden aanwezig zijn.

Initiatiefnemers van energieprojecten in Deventer moeten een communicatie- en participatieplan opstellen.

De gemeente beoordeelt het plan. Omwonenden moeten financieel kunnen participeren in en/of profiteren van het project.

Hardenberg

‘Duurzaamheid is van ons allemaal’. Daarom heeft de gemeente Hardenberg inwoners actief betrokken bij het opstellen van het nieuwe meerjarenprogramma Duurzaam Hardenberg. Het meerjarenprogramma bevat de

ambities en plannen voor duurzaamheid in de gemeente Hardenberg en vormt daarmee het kader voor de inbreng van de gemeente Hardenberg in de Regionale Energiestrategie West-Overijssel.

In de periode van juni 2019 tot december 2019 heeft de gemeente inwoners op vier manieren betrokken: een online peiling, gesprekken op straat, een serious game en een Pub Quiz als terugkoppelingsbijeenkomst.

Steeds kwamen drie thema's terug:

- Energiebesparing
- Grootschalige opwekking van duurzame/hernieuwbare energie
- Kleinschalige opwekking van duurzame/hernieuwbare energie

De activiteiten zijn zo gekozen en opgezet dat zoveel mogelijk inwoners mee konden doen, ook inwoners die doorgaans minder betrokken zijn.

Overzicht activiteiten

- Inwoners van de gemeente Hardenberg werden via een *online peiling* uitgenodigd om hun mening over duurzaamheid te delen. De tien vragen of stellingen waren prikkelend geformuleerd. De stellingen waren vanaf eind juni iedere dinsdag en donderdag te zien op de facebookpagina van de gemeente Hardenberg. Nadat alle tien stellingen aan bod waren geweest, konden inwoners die de stellingen hadden gemist in één keer beantwoorden, online en offline. De stellingen zijn ook voorgelegd aan het Klantenpanel van de gemeente. De stellingen zijn 222 tot 357 keer beantwoord.
- De gemeente ging *op straat in gesprek* met inwoners. Wat betekent duurzaamheid voor hen? En wat moet er gebeuren in de gemeente? De gesprekken vonden plaats bij evenementen en op goed bezochte plekken. Een originele ANWB-praatpaal was een eyecatcher. In totaal hebben 58 inwoners meegedaan.
- De serious game '*We Energy Game*' liet de moeilijkheden én mogelijkheden van het elektriciteitsvraagstuk op het niveau van de eigen omgeving zien. Het spel werd door zo'n 70 inwoners, op vier avonden en locaties gespeeld.
- De terugkoppeling van de opbrengsten werd vormgegeven als een *Duurzame Pub Quiz*, om zo een grote groep inwoners aan te spreken, alle onderdelen feestelijk af te sluiten en de deelnemers te bedanken voor hun inbreng. Meer dan 70 inwoners kwamen op deze avond af.

Opbrengst

De interactie met inwoners heeft veel en rijke informatie opgeleverd. De tien belangrijkste lessen en adviezen die in het participatietraject naar voren zijn gekomen zijn:

1. Besparen staat op één, zowel voor individuele inwoners als grootverbruikers, zoals de industrie.
2. Grootschalige opwek zal nodig zijn. Kies dan voor een mix aan technieken, waaronder zonne-energie en windenergie.
3. Begin met zon op dak. Dit is een optie met veel capaciteit waarvoor veel draagvlak is.
4. De échte winst zit in gedragsverandering en een andere mindset: niet alleen dingen vinden maar ook dingen doen. Gedragsverandering is niet altijd eenvoudig te realiseren.
5. Bewustwording van de opgave en de urgentie is noodzakelijk. Er is actie van de gemeente nodig.

6. Betrek belanghebbenden, zoals inwoners, tijdig én zorgvuldig bij het maken en vastleggen van plannen voor grootschalige opwek. Volledig draagvlak is niet haalbaar en discussie is er altijd, maar dit is geen reden om inwoners niet te betrekken. Zij zijn dé experts van hun eigen situatie en omgeving.
7. De lusten en lasten van maatregelen moeten evenwichtig worden verdeeld.
8. Zorg dat mensen met een kleine beurs mee kunnen doen. Dat geldt voor besparen en opwekking.
9. Wees als gemeente duidelijk over de ambities, ontwikkelingen en de boodschap. Zorg voor een heldere aanpak en draag deze uit.
10. Kom nu in actie. Het is niet geoorloofd om te wachten op innovaties. Die zullen er altijd zijn. Heb wél aandacht voor innovatie.

Kampen

De gemeente Kampen heeft de volgende participatie-activiteiten uitgevoerd in 2019:

- Specials (spread) Energietop in huis-aan-huiskrant De Brug in mei/juni (week 22, 23 en 24);
- Energietop i.s.m. Natuur & Milieu Overijssel voor gemeenteraad, inwoners en ondernemers op 11 en 12 juni 2019;
- Interactieve expertmeeting met de gemeenteraad op 12 juni 2019;
- Energiecafés voor bewoners buitengebied op 21 oktober in Wilsum, 28 oktober in Zalk, 30 oktober in 's-Heerenbroek en op 4 november op Kampereiland.

Olst-Wijhe

In 2010 stelde de gemeente Olst-Wijhe de Duurzaamheidsvisie 2010-2020 op. Vanaf 2015 is een proces gestart om de realisatie van doelstellingen te versnellen. Tussen 1 november 2017 en eind 2019 doorliep de gemeente Olst-Wijhe, mede omdat de Duurzaamheidsvisie ten einde liep, een uitgebreid participatieproces om te komen tot een Energievisie. Of-ef zoals deze nu heet, de Ruimtelijk Visie Duurzame Energie. De gemeente organiseerde zo'n 15 informatiemomenten voor inwoners waarbij ook vaak inwoners van buurgemeenten aansloten.

Het proces begon met een startbijeenkomst met Helga van Leur die door ruim 300 inwoners werd bezocht. Na twee algemene informatieavonden (circa 75 bezoekers per avond) organiseerde de gemeente nog vijf avonden in samenwerking met de Plaatselijke Belangen uit de vijf onderzoeksgebieden waar voor windenergie mogelijk is. Gemiddeld waren er elke avond 50 inwoners aanwezig. Een plan MER maakte ook deel uit van het proces om zo met inwoners op inhoud te kunnen praten over de impact van zonne- en windenergie op de leefomgeving.

In mei 2018 konden inwoners de resultaten van het PlanMER zien en hierover vragen stellen aan deskundigen. Deze bijeenkomsten waren bedoeld om inwoners voor te bereiden op de gebiedsateliers. Zo konden zij in mei en juni goed geïnformeerd deelnemen aan de discussie over de voorwaarden waaronder windmolens en zonnevelden mogelijk kunnen worden gemaakt in de gemeente Olst-Wijhe. Zo'n 150 inwoners namen deel aan

de gebiedsateliers. Ook nodigde de gemeente haar inwoners uit om mee te gaan op excursie naar een windmolenpark in de Noordoostpolder.

In maart 2019 vond er een slotbijeenkomst plaats. Hier presenteerde de gemeente de conceptvisie en werden de ruim 150 aanwezige inwoners uitgenodigd te reageren. De gemeente presenteerde de visie al voordat deze ter inzage werd gelegd. Tijdens het hele proces zijn inwoners geïnformeerd via de website, Facebook en de gemeentepagina in de Huis aan Huis Reklamix.

In het najaar van 2019 ging de gemeente Olst-Wijhe in gesprek met een groep [actieve inwoners uit het buitengebied van Middel die de start van het proces gemist hadden](#). Na een gezamenlijke bijeenkomst volgde er een avond om met elkaar naar de gebruikte cijfers in de visie te kijken om deze waar mogelijk te actualiseren. Het resultaat hiervan was een factsheet die aan de visie is toegevoegd.

In februari 2020 ontvingen alle inwoners huis-aan-huis een brief om hen te informeren over de wijzigingen in de visie naar aanleiding van de zienswijzen en de regionale energiestrategie. [Naast de visie, werken inwoners ook op andere manieren mee aan het verder beperken en zo mogelijk voorkomen van een opwarming van de aarde en klimaatverandering. Het gaat om projecten als de Routekaart Energieneutrale Kernen, en bottom-up aanpak waarbij inwoners werken aan energiebesparing, de productie van kleinschalige duurzame energie en andere duurzame initiatieven zoals bijenlinten.](#)

Ommen

- In Ommen is de participatie van inwoners bij de Energiestrategie onderdeel van het participatietraject Omgevingsvisie.
- Eind 2019 was gemeente Ommen al betrokken bij een bijeenkomst die Natuur en milieu Overijssel in Ommen organiseerde over energietransitie.
- In februari zijn inwoners in het centrum van Ommen en in buurtschappen bevraagd tijdens 'praatpaalgesprekken'. Hierbij zijn deelnemers ondervraagd over verschillende thema's met behulp van de klassieke ANWB-praatpalen.
- Op de website van gemeente Ommen (ommen.nl/jouwtoekomst) is een enquête geplaatst en deze wordt ingevuld door inwoners van Ommen.
- Tot medio maart is een aantal bijeenkomsten voor inwoners gepland, waarbij verder wordt gesproken over de thema's die tijdens de praatpaalgesprekken zijn genoemd.
- We zetten hiervoor uiteenlopende communicatiemiddelen in: oproepen op gemeentepagina's, postercampagne in openbare ruimten, online berichten op social media. De verenigingen plaatselijk belang spelen hierbij ook een belangrijke rol.

Raalte

In de gemeente Raalte zit er veel energie in de dorpen. Daarom is in Raalte de opgave in de RES vertaald naar een opgave per dorp: Hoeveel elektriciteit zou het dorp moeten opwekken om de klimaatdoelen van 2030 te behalen? En wat betekent dit in hectare zonnenvelden of aantal windmolens?

In bijna ieder dorp heeft een vertegenwoordiging van het dorp de opgave omarmt. Zij hebben vervolgens hun dorpsgenoten uitgenodigd om in gesprek te gaan. Bij deze avonden schetsten wij als gemeente de opgave en gingen de bewoners met elkaar in gesprek over vragen als: Zien we de energietransitie als kans of last? Willen we hier zelf actief mee aan de slag of wachten we op initiatief van anderen? Willen we zon of wind? En staat je mening vast of ontwikkelt deze zich?

Dit gesprek heeft inmiddels in vijf dorpen plaatsgevonden met in totaal 300 deelnemers. In drie dorpen vindt het gesprek binnenkort plaats. Tot slot ontwikkelen we nu een aanpak om de inwoners van het dorp Raalte te betrekken bij de energieopgave. De gesprekken in de dorpen zijn ondersteund met meerdere publicaties in het Weekblad van Salland, in plaatselijke dorpskrantjes en op social media. [Ondertussen is Energiecoöperatie Endona met het Energiepark in Heeten een mooi voorbeeld dat is ontstaan vanuit initiatief en inspanningen van inwoners. Evenals de pilot Gridflex Heeten, waar bewoners uit Heeten, samen met bedrijven en kennisinstituten, onderzoeken hoe er 'nul op de meter' gerealiseerd kan worden.](#)

Staphorst

Staphorst wil in 2050 energieneutraal zijn. En dat gaat stap voor stap, samen met de inwoners en betrokken partijen, op verschillende onderwerpen. In 2019 zijn we gestart met drie bijeenkomsten, waarin we met enkele inwoners en betrokkenen de mogelijkheden, kansen en gevolgen van hernieuwbare elektriciteit en warmte hebben verkend. Daarnaast is coöperatie www.wijduurzaamstaphorst.nl aan de slag gegaan met een windplan waarbij 100% van de opbrengst teruggaat naar de gemeenschap in Staphorst. Als gemeente hebben we ook open bijeenkomsten gehouden over energieneutraal bouwen. Met de Stichting Veeteelt Studieclub is er een open avond gehouden over kleinschalige windenergie, met lokaal samenwerkingsverband ET+ organiseerden we een informatieavond over het verduurzamen van bedrijfsterreinen en Waterschap Drents Overijsselse Delta heeft inloopbijeenkomsten georganiseerd over duurzaam waterbeheer. Om ook de jeugd te betrekken heeft Wethouder Mulder op de Dag van de Duurzaamheid op een basisschool een verhaal voorgelezen waarin duurzaamheid wordt uitgelegd. Vanaf nu gaan we de informatie over de RES en energie in Staphorst op onze gemeentelijke website verder uitbouwen. Als onze gezamenlijke concept-RES staat, kijken we weer met alle betrokken partijen welke stappen naar 2050 gezet moeten worden.

Steenwijkerland

In 2017 heeft in de gemeente Steenwijkerland een G1000-proces plaatsgevonden met als onderwerp 'een energieneutraal Steenwijkerland'. De opbrengst van dit proces is door de gemeenteraad omarmd en er is besloten de voorstellen te honoreren. Deze zijn opgenomen in het collegeprogramma.

In mei 2019 heeft, in samenspraak met diverse partijen uit de samenleving, besluitvorming plaatsgevonden over het beleid 'Zon op (Steenwijker)land'. We bieden in dit beleid initiatiefnemers de mogelijkheid om in totaal 406 TJ aan zon op land te realiseren. Daarnaast hebben we de opdracht om een actieplan 'Zon op Dak' op te stellen met verschillende partners om ongeveer 200 TJ aan zon op dak te realiseren. De beleidskaders hierbij zijn het creëren van draagvlak en het verdelen van een deel van de lusten richting (een vereniging van)

bewoners. De partners die betrokken zijn bij het actieplan 'Zon op Dak' zijn LTO, de Business Club Steenwijkerland en de vijf Energiecoöperaties die Steenwijkerland inmiddels rijk is.

In februari 2020 heeft het college van B&W de gemeenteraad gevraagd om advies te geven op de eerste verkenningen voor het al dan niet formuleren van windenergiebeleid. Ons college heeft alle adviezen tot zich genomen en werkt het een en ander uit.

Zwartewaterland

De gemeente Zwartewaterland heeft de afgelopen periode verschillende middelen ingezet om de bewustwording over het klimaatakkoord en de regionale en lokale uitwerking daarvan te vergroten. Zo hebben we bijvoorbeeld vorig jaar bij de Ontmoetingen in het kader van de Omgevingsvisie aan speciale thematafels met inwoners gesproken over de lokale uitwerking van het klimaatakkoord. Daarnaast publiceren we regelmatig thema-pagina's Duurzaamheid in de lokale krant, organiseren we wijkbijeenkomsten over het verduurzamen van bestaande bouw en gebruiken we lokale initiatieven zoals de pilot Zonnevelden en de pilot Barsbeek aardgasvrij om de bewustwording onder inwoners te vergroten.

Zwolle

De Zwolse ambitie is gelijk aan de opdracht zoals die in het Klimaatakkoord is opgenomen. In Zwolle zijn we sinds 2016 gestart met het energietransitie programma (en daarvoor een website en een platform ingericht), waarvan grootschalige opwek van energie door zon en wind een belangrijk onderdeel is. In 2017 hebben we op 19 april en 4 oktober stadsgesprekken gehouden om samen met inwoners te zoeken naar oplossingen van het energievraagstuk (energiebronnen, locaties, initiatieven, processen, communicatie, etc) en is een enquête uitgezet onder het Zwolse burgerpanel (1100 inwoners). De bijeenkomsten (centraal en in de wijken) werden goed bezocht, ruim 200 inwoners hebben meegedacht over oplossingen voor lokale opwek van energie en over mogelijke locaties in de stad en het buitengebied. De uitkomsten van de gesprekken hebben veel input opgeleverd voor ons Ambitiedocument en de Energiegids. Het Ambitiedocument beoogt visie en inspiratie te bieden aan iedereen die kleine of grote stap wil/kan zetten op weg naar een energieneutraal Zwolle in 2050. In de Energiegids staan de plekken aangegeven waar op dit moment binnen de gemeentegrenzen geen (wettelijke) beletselen zijn voor zonnevelden en windmolens. Er wordt ook in beschreven hoe de omgeving vanaf het begin betrokken wordt bij initiatieven. Naar aanleiding van de Energiegids hebben informatiebijeenkomsten met bewoners van Tolhuislanden en Windesheim plaatsgevonden over de mogelijkheid van windmolens in deze gebieden. Bewoners van Tolhuislanden hebben de gelegenheid aangegrepen om zich te organiseren en om met elkaar de randvoorwaarden te benoemen voor de komst van extra windmolens. De Energiegids heeft inmiddels al gefunctioneerd als kader voor de initiatieven voor diverse zonneparken (Weekhorst, Sekdoornplas en Bomhofsplas).

Over een eerste verkenning voor de Transitievisie Warmte (TVW) hebben in 2019 drie stadsgesprekken plaatsgevonden in de stadsdelen en is een enquête gehouden onder het burgerpanel. Die laatste is ook opengesteld voor iedereen in de stad. Voor de TVW bestaat een klankbordgroep met professionele partijen en een klankbordgroep met bewoners.

Voor de periode tot 2025 is een Plan van Aanpak Energietransitie opgesteld. Hierin staat aangegeven welke energieopbrengsten te verwachten zijn van lokale grootschalige opwek van schone energie. Deze te verwachten opbrengsten zijn ook ingebracht in het proces van de RES.

Provincie Overijssel

De provincie Overijssel is veel van bovenstaande participatie-activiteiten faciliterend geweest, zowel op procesniveau als financieel.

Waterschap Drents Overijsselse Delta

Het waterschap Drents Overijsselse Delta heeft als doelstelling om in 2025 energieneutraal te zijn. Dan wil het evenveel stroom duurzaam opwekken als het verbruikt. Het waterschap is momenteel betrokken bij de voorbereiding en realisatie van een tweetal windparken in het werkgebied: windpark Nieuwleusen Synergie te Dalfsen en bij windpark Wij Duurzaam Staphorst te Staphorst. Beide trajecten worden in nauwe afstemming met de omgeving gerealiseerd. Door de coöperatieve opzet (veel meer dan 50%) komt een groot deel van de revenuen direct ten goede aan de inwoners. Daarnaast verkent het waterschap nog meer mogelijkheden om in samenwerking met partijen windenergie of zonne-energie te realiseren. In de gemeente Staphorst is een aan te leggen waterberging in combinatie met een zonneveld, in nauwe afstemming met de omgeving, voorbereid en inmiddels vergund. Op bijna alle terreinen, binnen de hekken, van de rioolwaterzuiveringsinstallaties worden momenteel de vergunningen voor een zonneveld voorbereid. En op een eigen terrein direct naast de zuivering in Zwolle (Spoolde) wordt eveneens een zonneveld voorbereid. In het najaar zijn met de omwonenden de mogelijkheden voor een goede landschappelijke inrichting besproken. Half december jl. was er een informatieavond met alle omwonenden, waaraan ongeveer 20 mensen deelnamen. De nadere uitwerking is nog gaande.

Participatie op regionaal niveau

Vanaf het begin zijn een aantal maatschappelijke partners nauw betrokken bij de ontwikkeling van de concept-RES. Dit zijn de volgende organisaties:

- NMO (met de achterliggende organisaties: Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Landschap Overijssel, Overijssels Particulier Grondbezit);
- LTO;
- VNO-NCW;
- Bio-energiecluster Oost-Nederland (BEON);
- Energiecoöperaties in West-Overijssel;
- Salland Wonen.

Deze organisaties zijn allen vertegenwoordigd in de adviesgroep RES West-Overijssel.

Adviesgroep RES West-Overijssel

De adviesgroep RES West-Overijssel adviseert, in samenspraak met de maatschappelijke organisaties, het bestuurlijk platform inhoudelijk over de regionale energiestrategie. De vertegenwoordiger van NMO heeft namens de adviesgroep zitting in de stuurgroep, een tweede vertegenwoordiger van NMO heeft zitting in de ambtelijke kerngroep. De organisaties in de adviesgroep adviseren afzonderlijk en niet als één groep. De adviesgroep komt niet intensief bij elkaar, maar als het proces erom vraagt.

De adviesgroep is het afgelopen jaar drie keer bijeengekomen. In de eerste bijeenkomst in mei 2019 stond de startnota centraal. De leden van de adviesgroep gaven daarbij aan dat participatie belangrijk is voor maatschappelijke acceptatie en dat het besef nog door moet dringen dat de energietransitie de lokale gemeenschappen ook wat op kan leveren, als we die op een goede, lokale manier weten te organiseren. Het is belangrijk dat mensen mee kunnen doen en mee kunnen profiteren. Ook de boodschapper is belangrijk: niet alleen de overheid moet het verhaal vertellen over de noodzaak van de energietransitie, maar ook maatschappelijke organisaties en bedrijven. In de tweede bijeenkomst in december 2019 is een notitie aangenomen waarin de werkwijze van de adviesgroep is vastgelegd. Daarnaast werd uitgebreid stilgestaan bij het bestuurlijke proces binnen de RES West-Overijssel en de gekozen aanpak van onderop. Die aanpak werd ondersteunt door de werkgroep, tegelijkertijd onderkende men ook het gevaar van een energiestrategie die slechts een optelsom van 11 plannen is, zonder (ruimtelijke) regionale samenhang. Tot slot werd stil gestaan bij het belang van communicatie: de inwoners moeten tijdig geïnformeerd worden over de concept-RES en niet pas eind april. De afspraak wordt gemaakt dat de middelen die ontwikkeld worden binnen het communicatie platform door de leden van de adviesgroep ook verspreid worden onder hun achterban. Tijdens de derde bijeenkomst in februari van dit jaar is de inhoud van de concept-RES besproken aan de hand van een powerpoint-presentatie. Onderwerpen die hierbij onder andere aan bod kwamen zijn: het ambitieniveau van de concept-RES, de noodzaak de inwonerparticipatie te versterken, de opslag van elektriciteit.

De Adviesgroep brengt een advies uit over de concept-RES. Dit advies zal meegenomen worden in de doorontwikkeling van de energiestrategie naar de RES 1.0.

Energiecoöperaties

De energiecoöperaties of lokale energie-initiatieven vormen belangrijke partners in de regionale energiestrategie van West-Overijssel. Bij een aanpak van onderop spelen zij een cruciale rol. Daarom zijn door NMO de ruim 40 lokale energie-initiatieven in West-Overijssel bij elkaar gebracht. Er zijn in totaal vier bijeenkomsten geweest. Alle bijeenkomsten zijn met gemiddeld 20 deelnemers goed bezocht. De uitnodigingen en verslagen worden met alle energiecoöperaties in West-Overijssel gedeeld. Zo zijn de energiecoöperaties in West-Overijssel goed aangehaakt bij de RES.

Tijdens de bijeenkomsten worden zorgen geuit, vragen gesteld en plannen gesmeed. Tijdens de startbijeenkomst begin juli 2019 is het RES-proces uitgelijnd en de organisatie van het proces uitgelegd. Het processchema roept vragen op: de opbouw van onderop herkent men niet in de organisatiestructuur. Afspraak

is dat NMO de plannen van de energiecoöperaties inventariseert en inbrengt in het RES-proces. Daarnaast neemt NMO het initiatief om te onderzoeken of de krachten van de lokale energiecoöperaties regionaal gebundeld kunnen worden en of er gezamenlijke randvoorwaarden geformuleerd kunnen worden. Tijdens de tweede bijeenkomst in september 2019 wordt besloten dat er een werkgroep ingesteld wordt die een advies aan de stuurgroep voorbereidt. Een lid van de werkgroep zal lid worden van de adviesgroep. Het advies zal gericht zijn op de door de overheden te hanteren spelregels bij grootschalige opwekking en de randvoorwaarden die energiecoöperaties in positie brengen om (mede) vorm te kunnen geven aan grootschalige projecten en welke ondersteuning energiecoöperaties nodig hebben om de projecten tot uitvoering te brengen. Tijdens de derde bijeenkomst in november 2019 wordt een werkgroep van vier bestuurders/vertegenwoordigers van vier verschillende energiecoöperaties ingesteld. Deze werkgroep wordt ondersteund door NMO. Een lid van deze werkgroep heeft zitting in de adviesgroep. De werkgroep bereidt de bijeenkomsten inhoudelijk voor en werkt voorstellen en adviezen uit. Ook wordt tijdens deze bijeenkomst de inhoud van het advies besproken. De vierde bijeenkomst in februari 2020 staat in het teken van het conceptadvies van de energiecoöperaties aan de RES West-Overijssel die na de laatste aanpassingen wordt vastgesteld.

Advies Lokale Energie-Initiatieven West-Overijssel

In hun advies geven de energiecoöperaties aan wat belangrijk is om te regelen in de RES waardoor zij met vaart invulling kunnen geven aan het streven van 50% lokaal eigendom zoals vastgelegd in het Klimaatakkoord. De adviezen zijn gericht op het proces van de RES, op de ruimtelijke kaders van de RES en op de ondersteuningsstructuur vanuit provincie en gemeenten voor deze lokale energie-initiatieven. Er is behoefte aan duidelijke (ruimtelijke) kaders en een gelijk speelveld ten opzichte van de markt. Wanneer dit vanuit de overheden goed neergezet en gefaciliteerd wordt, kunnen de lokale energie-initiatieven vaart maken met de realisatie van grotere projecten. Ook willen zij nadrukkelijk een rol spelen in de bewustwording en de communicatie rond dit thema. Het advies is integraal als bijlage II opgenomen in deze bouwsteen en wordt meegenomen in de doorontwikkeling naar de RES 1.0.

NMO en de groene organisaties

Vanuit de groene organisaties (NMO, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Landschap Overijssel en Overijssels Particulier Grondbezit) is gewerkt aan een advies voor de RES West-Overijssel. In dit advies geven de organisaties aan wat voor hen belangrijke uitgangspunten zijn om te werken aan de energietransitie. Zij hebben hiervoor zogenaamde groene ontwerpprincipes uitgewerkt. De oproep is om langs een heldere strategie vorm te gaan geven aan de grootschalige opwekking waarbij besparen, zorgvuldig ruimtegebruik, het combineren van functies én opgaven en het zoveel als mogelijk clusteren van grootschalige opwekking de belangrijkste uitgangspunten zijn. Daarbij hebben de organisaties ook indicatief aangegeven welke gebieden zij niet of minder geschikt achten voor deze grootschalige energieopwekking, maar ook welke gebieden dat wel zijn. In deze gebieden moeten energieprojecten wel waar mogelijk bijdragen aan het versterken van natuur en

landschap. De groene organisaties benadrukken met dit advies dat de energietransitie kansen én bedreigingen in zich heeft voor het Overijssel landschap en dat hier een directe link ligt voor het draagvlak voor deze transitie bij de inwoners. Het advies is integraal als **bijlage III** opgenomen in deze bouwsteen en wordt meegenomen in de doorontwikkeling naar de RES 1.0.

LTO

Op verzoek van LTO hebben de projectleiders Elektriciteit en Communicatie & Participatie op 3 februari 2020 een gesprek gehad met de voorzitter en een adviseur van LTO-Noord. Daarin is de aanpak van onderop in de RES West-Overijssel nogmaals uitgelegd. LTO heeft van haar kant nogmaals de problemen die zij heeft met grootschalig zon op veld belicht en aangegeven dat de bijdrage die zon op dak kan leveren stelselmatig onderschat wordt. De projectleiders hebben daarop LTO gevraagd met een advies te komen waarin de randvoorwaarden zijn opgenomen waaronder de agrarische sector kan bijdragen aan de regionale energiestrategie in West-Overijssel. [Uiteindelijk heeft LTO ervoor gekozen om een zienswijze in te dienen op de concept-RES en niet een nader advies te geven. Dit advies is integraal als **bijlage IVI** opgenomen in deze bouwsteen en wordt meegenomen in de doorontwikkeling naar de RES 1.0.](#)

Adviezen overige maatschappelijke partners

BEON heeft de volgende randvoorwaarden benoemd voor de RES West-Overijssel:

- Voldoende stimuleren financieel instrumentarium (SDE, CO2-heffing, fiscaal, innovatiesubsidies, etc.)
- Stimulerende en faciliterende c.q. verplichtende wet- en regelgeving
- Ruimtelijk Ordeningsbeleid moet voldoende stimulerend en faciliterend zijn
- Kostenverlagingen nodig, derhalve is het nodig om innovatie te (blijven) stimuleren en succesvolle innovaties/doorbraken op te schalen.

BEON ziet verder dat een warmtevoorziening met biogas en/of groen gas nog in een vroeg ontwikkelstadium verkeert in West-Overijssel en nog veel kansen biedt voor verdere ontwikkeling en opschaling. Een koppeling met de agrarische sector is daarvoor noodzakelijk.

VNO-NCW heeft randvoorwaarden benoemd waaronder bedrijven een bijdrage kunnen leveren aan met name zon op dak:

Werkateliërs

Er zijn drie regionale werkateliërs georganiseerd, waarbij naast de leden van de adviesgroep diverse maatschappelijke organisaties uitgenodigd zijn.

14 mei 2019

Deelnemers:

Gemeenten, provincie, netbeheerders, waterschap, NMO, Landschap Overijssel, Overijssels Particulier Grondbezit (OPG), LTO, VNO-NCW, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer

Uitgenodigd:

Gemeenten, provincie, netbeheerders, waterschap, NMO, Landschap Overijssel, Overijssels Particulier Grondbezit (OPG), LTO, VNO-NCW, BEON, Natuurmonumenten, Overijsselse Vereniging voor Krachtige Kernen (OVKK), Woningcorporatie, Staatsbosbeheer,

In dit werkatelier is het RES-proces toegelicht en hebben de maatschappelijke organisaties aangegeven welk belang zij hebben bij de regionale energiestrategie in West-Overijssel, welke dilemma's zij zien bij deze energiestrategie en welke kennis en expertise zij komen brengen.

Daarna zijn de vier hoekpunten van het toetsingskwadrant met elkaar besproken en vervolgens zijn er dilemma's geformuleerd aan de hand van assenkruizen. Die assenkruizen hebben zich ontwikkeld tot de vijf dilemma's waarmee verder is gewerkt tijdens de bestuurlijke werkconferentie op 29 augustus 2019.

7 november 2019

Deelnemers:

Gemeenten, provincie, netbeheerders, waterschap, energiecoöperaties, NMO, Het Oversticht, RWS, IJssellandschap, Landschap Overijssel, Overijssels Particulier Grondbezit (OPG), LTO, VNO-NCW, MKB

Uitgenodigd:

Gemeenten, provincie, netbeheerders, waterschap, NMO, Landschap Overijssel, Staatsbosbeheer, LTO, VNO-NCW, Parkmanager Hessenpoort, Het Oversticht, Vereniging Agrarisch Natuurbeheer, Overijsselse Vereniging voor Krachtige Kernen (OVKK), Recron, energiecoöperaties, IJssellandschap, Gebiedscooperatie IJsseldelta, RWS, woningcorporaties (Delta Wonen, Salland Wonen), Gastvrij Overijssel, Vitens, Overijssels Particulier Grondbezit (OPG), MKB

Dit werkatelier opende met drie inspirerende pitches van Landschap Overijssel, LTO-Noord en Ondernemersvereniging Hessenpoort. De pitches lieten kansen en bedreigingen zien van energie-opwek. Tijdens dit werkoverleg hebben we ingezoomd op concepten voor energie-opwek, zoals zon op bedrijfsdaken, zon op of bij infrastructuur, zon op parkeerterreinen, zon op vuilstorten en zandwinplassen, dorpsmolens, windbakens, wind op erf, zonne-erf en windbos. In deelsessies werden de potentie, kansen en belemmeringen van deze energieconcepten in kaart gebracht.

27 februari 2020

Gemeenten, provincie, netbeheerders, waterschap, NMO, Het Oversticht, IJssellandschap, Staatsbosbeheer, Landschap Overijssel, Overijssels Particulier Grondbezit (OPG), LTO Noord, Natuurmonumenten, Atelier Overijssel

Uitgenodigd:

Gemeenten, provincie, netbeheerders, waterschap, NMO, Het Oversticht, IJssellandschap, Staatsbosbeheer, Landschap Overijssel, Overijssels Particulier Grondbezit (OPG), LTO Noord, Natuurmonumenten, Atelier Overijssel

Op 27 februari heeft een bijeenkomst plaatsgevonden over ruimtelijke ontwerpprincipes. Maatschappelijke organisaties kwamen aan het woord over het belang van optimaal ruimtegebruik en kansen en bedreigingen die zij zien. Overheden, maatschappelijke organisaties en netbeheerders gingen in gesprek over het belang, de kansen en de uit te werken aspecten van:

- Zuinig en meervoudig ruimtelijk gebruik
- Combineren van opgaven
- Vraag en aanbod van energie bij elkaar
- Aansluiten bij gebiedsspecifieke kenmerken

Korte samenvatting volgt

Warmte

Bij het proces om te komen tot de regionale strategie op warmte is er bewust voor gekozen om de netbeheerders aan tafel te laten meepraten en niet de commerciële bedrijven. Het primaat voor de inwonerp participatie ligt bij de individuele gemeenten.

Inzet procesparticipatie richting RES 1.0

Op lokaal niveau ligt de nadruk de komende tijd bij het uitwerken van de gemeentelijke opgave in zoekgebieden. Als gemeentelijk bestuurder bepalen we wat daarbij de passende participatie is. Op regionaal niveau zetten we in op verbreding van de participatie naar jongeren en het bedrijfsleven. Daarnaast faciliteren we gemeenten met een menukaart met participatiemiddelen voor inwoners, zoals bijvoorbeeld een online vragenlijst, app en/of game. Deze middelen kunnen gemeenten daar inzetten waar er behoefte aan is.

Projectparticipatie

Projectparticipatie is belangrijk voor maatschappelijke acceptatie. Als mensen mee kunnen doen en mee kunnen profiteren, dan bevordert dat de acceptatiegraad van besluiten en maatregelen. Meedoen en meeprofiten past bovendien geheel in een aanpak van onderop. Wij zien kansen voor lokaal eigendom en financiële participatie in West-Overijssel. Dit past bij de cultuur van onze regio. De energiecoöperaties hebben al uitgesproken hun aandeel hierin op te willen pakken. Bovendien zien we in onze dorpen en wijken veel betrokkenheid en de wil om het eigenaarschap voor energieprojecten op te pakken.

Lokaal eigendom

Kansen en mogelijkheden voor lokaal eigendom

Inmiddels is het een breed geaccepteerd idee dat een deel van de baten van wind- en zonneparken ten goede behoort te komen aan de lokale gemeenschap. Financiële participatie van inwoners in een project is inmiddels ook de standaard in de windsector. Dat krijgt vaak gestalte in de vorm van een omgevingsfonds, een vergoeding aan direct omwonenden en/of het uitgeven van obligaties. Maar er valt nog meer 'winst' te behalen voor de lokale gemeenschap als die zelf (een deel van) het wind- of zonnepark ontwikkelt of in eigendom krijgt.

In het Klimaatakkoord is als streven opgenomen om bij ontwikkeling van wind- en zonneparken op land 50% in eigendom van de lokale omgeving te laten komen. Dit roept vragen op: wat kun je vragen van een ontwikkelaar als er (nog) geen sterke energiecoöperatie is in de gemeente? Wat doe je als een coöperatie zonder grondpositie zich meldt? Zijn de afspraken over financiële participatie bij windprojecten in de gedragscode van de windsector (NWEA c.s.) niet voldoende? Het antwoord op die laatste vraag is: ja en nee. Ja, in de zin dat ontwikkelaars die zich aan deze gedragscode houden in Nederland windparken moeten kunnen ontwikkelen. En ook ja, in de zin dat de kennis en het investeringsvermogen van ontwikkelaars in wind en zon hard nodig zijn. Er ligt immers een enorme opgave voor de energietransitie. Maar het antwoord is ook nee, want een wind- of zonnepark kan lokaal veel meer opleveren wanneer inwoners (en het lokale MKB) het park zelf (mee) ontwikkelen en in eigenaarschap hebben of krijgen. Daarin spelen gemeenten een belangrijke rol, ook als er nog geen (ervaren) energiecoöperatie is. In het komende half jaar wordt uitgewerkt hoe we in West-Overijssel als gemeenten het streven naar ten minste 50% lokaal eigendom kunnen vastleggen in beleid.

De realisatie is er dat als gemeenten dit als harde randvoorwaarde opnemen, er bezwaren tegen worden ingebracht: wie gaat dit doen, waar komt het benodigde geld vandaan, en moet niet eerst geïnventariseerd worden waar lokaal behoefte aan is? En: er is ook risico voor de gemeente en/of coöperatie, mooie rendementen zijn niet gratis! Wij hebben al veel werk verzet, risico genomen en contracten gesloten - staat de wet wel toe dat u nu zo'n randvoorwaarde oplegt? De realisatie is er echter ook dat het 50% lokaal eigendom bijna altijd georganiseerd kan worden en ook heel wenselijk is.

Aangeven wat 50% lokaal eigendom inhoudt

Het streven naar 50% lokaal eigendom in het Klimaatakkoord gaat duidelijk verder dan eerdere voornemens van de windsector en geldt voor wind- én zonne-energie (grootschalig). Binnen de uitwerking van dit uitgangspunt zal dan aandacht besteed worden aan het goed formuleren van wat er onder 50% lokaal eigendom wordt verstaan. Gaat het om eigendom wanneer het wind- of zonnepark is opgeleverd? Of gaat het ook over mee ontwikkelen, met meer risico maar ook meer zeggenschap en (bij realisatie) meer opbrengst voor de omgeving? Mag het een lokaal bedrijf zijn of een coöperatie van grondeigenaren, of moet er ook een

écht stevig aandeel zijn voor burgers, al dan niet via een coöperatie? Over hoeveel mensen moet het minimaal gaan en uit welk gebied? Moet er een 'voorkeursregeling' zijn voor omwonenden? Is een instapregeling voor minima gepast? Dit alles is onderwerp van gesprek de komende maanden. Daarbij realiseren we ons dat niet alles helemaal dichtgetimmerd kan worden, want het is bij elk project maatwerk.

Waarom lokaal eigendom een goed idee is

Zelf investeren in duurzame energieopwekking is een manier om individueel iets te doen aan klimaatverandering. Bij lokaal eigendom doen mensen dat ook als lid van een gemeenschap. De energietransitie wordt daarmee iets van inwoners en niet alleen van de overheid. De energietransitie wordt van een bedreiging tot een kans. Grootschalige en ingewikkelde techniek wordt iets eigens, waar mensen trots op zijn en de ontwikkeling van gaan volgen. Het levert nieuwe sociale verbanden op, mensen weten elkaar te vinden en helpen elkaar. Betrokkenen krijgen meer inzicht in het eigen energiegebruik en dat is een impuls om nog meer te doen aan besparing en duurzaamheid.

Praktijk leert dat het kan

Juristen zullen misschien tegenwerpen dat de gemeente dit niet kan opleggen omdat het alleen mag gaan over ruimtelijke voorwaarden. Dit baseren zij op uitspraken van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, die meermaals uitsprak dat bij bestemmingsplannen of vergunningen een afweging moet worden gemaakt op grond van een 'goede ruimtelijke ordening'. Dit was echter in beroepszaken waarin 'gebrek aan draagvlak' werd ingezet als argument om windparken tégen te houden. Wanneer een gemeente actief aanstuurt op het realiseren van wind- en/of zonneparken kunnen niet-ruimtelijke voorwaarden - o.a. over participatie - prima worden opgenomen in een beleidskader. De praktijk bij windprojecten, in bijvoorbeeld Staphorst en Midden Limburg, en bij diverse beleidskaders voor zonne-energie leert dat ontwikkelaars dit accepteren.

Zelfs 100%

Gaat het om eigen overheidsgrond, dan is nog méér haalbaar. Zo is Windpark Nijmegen-Betuwe 100% coöperatief ontwikkeld, zelfs zonder dat er aan het begin van het proces een coöperatie bestond. Er is óók een hoger percentage lokaal eigendom haalbaar als er al een sterke energiecoöperatie bestaat die zelf actief op zoek gaat naar grondposities. Hét voorbeeld zijn de coöperaties Zeeuwind en Deltawind, die het 100 MW grote Windpark Krammer opleverden met 34 turbines. Met een historie van meer dan 30 jaar en samen zo'n 5.500 leden waren zij in staat om professionele krachten in te huren, kapitaal aan te trekken en een succesvolle crowdfunding-actie op te zetten, grotendeels in de eigen regio.

Windpark Krammer

Uitgangspunten

Bij de uitwerking van de vraag hoe de RES-regio de regionale energiestrategie wil uitvoeren worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- We koesteren lokale initiatieven;
- We beslissen ook zelf waar opwek plaatsvindt, stellen heldere kaders en geven het dan weer over aan de samenleving (in welke organisatievorm dan ook);
- We streven naar minimaal 50% lokaal eigendom (zowel in het ontwikkelproces als bij de energieprojecten zelf);
- We houden de opbrengst zoveel mogelijk lokaal;
- We streven naar een evenwichtige verdeling tussen de lusten en de lasten;
- We betrekken omwonenden bij energieprojecten in een zo vroeg mogelijk stadium.

Een op te richten participatie werkgroep zal deze uitgangspunten het komende half jaar verder uitwerken en met voorstellen komen die via het communicatie platform, het ambtelijk platform en de stuurgroep doorgeleid worden naar het bestuurlijk platform. In deze werkgroep zijn NMO, communicatieadviseurs en beleidsambtenaren Energie van de deelnemende gemeenten, de provincie Overijssel en het waterschap Drents Overijsselse Delta, een vertegenwoordiger van Studio Vers Bestuur en externe experts uit de wetenschap vertegenwoordigd. De werkgroep staat onder leiding van de projectleider Communicatie & Participatie.

Communicatie

De communicatie pakken we binnen onze RES-regio gestructureerd en gezamenlijk op. Het hoofddoel van de communicatie binnen de RES-regio is het formuleren van eenduidige boodschappen over de RES, zowel intern als extern, waarbij de communicatie extern ruimte laat voor lokale inkleuring door de partnerorganisaties binnen het samenwerkingsverband. Elke fase in het proces heeft daarnaast haar eigen communicatiedoelen.

De communicatiestrategie is de paraplu die boven alle communicatie-uitingen hangt. Voor de fase tot en met de concept-RES is de aanpak verder uitgewerkt in het communicatieplan. Na 1 juli 2020 wordt een nieuw communicatieplan opgesteld voor de RES 1.0. Dit is niet in dit plan meegenomen omdat er nog te veel onzekerheden zijn die de communicatie-aanpak kunnen beïnvloeden (uitkomsten toetsing concept-RES door Planbureau voor de Leefomgeving, de publieke opinie over de energietransitie, ontwikkelingen binnen de 11 deelnemende gemeenten etc.).

Uitgangspunten

In de *Communicatie- en participatiestrategie RES West-Overijssel* die op 1 november 2019 is vastgesteld door het bestuurlijk platform hebben we de volgende uitgangspunten voor communicatie neergelegd:

- Communicatie niet vanuit de RES, maar vanuit de opgave uit het Klimaatakkoord
- Focus op gedeelde waarden: de kernwaarden (zie bijlage 3)
- Focus op verbinding van de samenwerkingspartners
- Focus op gezamenlijke belangen
- Focus op het einddoel en op wat we winnen
- Centrale plek voor jongeren en bedrijfsleven
- Verbeelden en concreet maken, ervaringsverhalen
- Intern eigen huisstijl en kanalen op RES-niveau, extern gebruik huisstijl en kanalen van de 11 gemeenten.

In de communicatiestrategie wordt een onderscheid gemaakt tussen de interne organisatie en de externe buitenwereld.

Intern: alle partners binnen RES West-Overijssel (11 gemeenten, de provincie Overijssel, 3 waterschappen, netbeheerders)

Extern: alle partnerorganisaties (NMO, LTO, Salland Wonen, energiecoöperaties etc.), alle inwoners en ondernemers in het gebied en de overige buitenwereld (media, nationale politiek etc.).

Communicatie aanpak

In het communicatieplan zijn deze uitgangspunten verder uitgewerkt tot een aanpak.

Interne communicatie

We hebben voor de interne communicatie in samenwerking met NP RES de website www.reswestoverijssel.nl ingericht. Deze website heeft een groot besloten deel die alleen toegankelijk is voor de samenwerkingspartners binnen de RES West-Overijssel. Hier worden bijeenkomsten aangekondigd, inclusief de onderliggende stukken en nieuws met elkaar gedeeld. Zowel de bestuurders, de volksvertegenwoordigers en de werkgroep RSAB, de ambtelijke ondersteuners als de maatschappelijke partners en de adviesgroep hebben elk hun eigen besloten omgeving waar informatie gedeeld kan worden en waar men elkaar kan vinden.

Externe communicatie

Om de concept-RES goed te laten landen hebben we op basis van de communicatiestrategie een aanpak geformuleerd voor de externe communicatie. Op basis van deze aanpak zijn communicatiemiddelen gerealiseerd waar gemeenten, provincie en waterschappen gebruik van kunnen maken in de aanloop naar de publicatie van de concept-RES in West-Overijssel.

Boodschap

De energietransitie zal het landschap gaan veranderen. Veel mensen hebben daar moeite mee, soms leidt het zelfs tot weerstand. De onderliggende angst negeren leidt slechts tot meer weerstand. In onze communicatie uiten we dan ook begrip voor de angst voor verandering. We erkennen dat het landschap er anders uit zal gaan zien. Tegelijkertijd zijn we ook standvastig in onze boodschap: we hebben deze opdracht vanuit het Klimaatakkoord gekregen en die voeren we in West-Overijssel samen uit. We doen dat niet in één keer. We voeren de energietransitie stapsgewijs uit. De focus ligt nu op zon en wind voor 2030. Dat is de eerste stap. In de komende jaren ontwikkelen we onze energiestrategie verder door richting 2050. Daarbij kijken we naar alle beschikbare technieken die er zijn om de energietransitie volledig te realiseren, zoals bijvoorbeeld waterstof. Tot slot geven we in onze communicatie het toekomstperspectief: de wereld na de energietransitie, inclusief wat het ons oplevert: we gaan leven in een schonere wereld met een gezonde lucht in een klimaat dat niet te heet is en met een nieuwe, groene economie.

Deze aanpak kunnen we samenvatten met het woord BESST:

Begrip

Erkenning

Standvastig

Stapsgewijs

Toekomstperspectief

Het verhaal van West-Overijssel

Voor de concept-RES ontwikkelen we een visie op de West-Overijsselse Energiestrategie. In het verhaal van West-Overijssel vertellen we wat ons drijft om deze energietransitie uit te voeren, wat die ons gaat opleveren,

maar vooral ook hoe we deze inpassen in de West-Overijsselse cultuur, traditie en natuur. Rentmeesterschap, noaberschap en ondernemerschap zijn daarbij centrale thema's.

Organisatie van de communicatie

Het communicatie platform voert de regionale communicatie en participatie in de RES-regio West-Overijssel uit op basis van de bestuurlijk vastgestelde strategie en het uitvoeringsplan. Het communicatie platform ontwikkelt gezamenlijk de communicatiemiddelen en formuleert de kernboodschappen. Elke gemeente, waterschap, netbeheerder en de provincie binnen het samenwerkingsverband is verantwoordelijk voor de verspreiding van deze middelen via de eigen kanalen. Elke gemeente, waterschap, netbeheerder en de provincie blijft zelf verantwoordelijk voor de communicatie met haar inwoners of achterban en is daarbij ook verantwoordelijk voor het uitdragen van een eenduidige regionale boodschap over de RES West-Overijssel.

Spelregels

Eén van de doelstellingen is een uniforme eenduidige communicatie over de RES West-Overijssel. De externe communicatie naar inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties binnen de deelnemende gemeenten loopt via de kanalen van de deelnemende partners. Dat vraagt een aantal spelregels voor de communicatie waar we ons aan houden. Hoofregel is dat de lokale communicatie, media-uitingen en woordvoering over de RES regionaal worden afgestemd. Bij issues die meerdere of alle samenwerkingspartners raken wordt er afstemming gezocht met de beide co-voorzitters en wordt de projectleider Communicatie & Participatie direct betrokken bij de aanpak en strategie en betrokken blijft zolang het incident speelt.

Communicatie startnota

Zowel bij de concept-startnota als de definitieve startnota is een gezamenlijk persbericht uitgegaan.

Communicatie concept-RES

In de aanloop naar de concept-RES heeft het communicatie platform een 'campagne' ontwikkeld die inwoners van West-Overijssel voorbereidt op de komst van die concept-RES en zo zorgt voor een zachte landing. De uitingen zijn gericht op het hoe, waarom en wat van de regionale energiestrategie. De focus ligt op hoe wij in West-Overijssel komen tot die energiestrategie en met wie we daarbij samenwerken. De campagne werkt toe naar en resulteert in de bekendmaking van de concept-RES in april/mei 2020.

Voor deze campagne zijn en worden de volgende middelen ontwikkeld:

- Artikelen en illustraties voor de projectpagina's op de websites van de deelnemende partners (gemeente, provincie, waterschappen en netbeheerders);
- Artikelen voor de (gemeentelijke) informatiepagina's in de lokale huis-aan-huisbladen;

- De rubriek Feiten & Fabels;
- Video-interviews met de voorzitters van de RES-regio of andere bestuurders of stakeholders;
- Striptekeningen voor de minder geletterden;
- Persberichten.

Na het bestuurlijk besluit in alle 11 gemeenten en gedeputeerde staten van de provincie Overijssel gaat er via de kanalen van alle samenwerkingspartners een persbericht uit. Daarvoor organiseren we een persmeeting rond 23 april 2020. Dat persbericht wordt gezamenlijk voorbereid in het communicatie platform en daarna via het ambtelijk platform en de stuurgroep voorgelegd aan het bestuurlijk platform.

Om te voorkomen dat raadsleden en inwoners in de media geconfronteerd worden met berichten over die concept-RES terwijl de eigen gemeente er nog over moet besluiten, gaat het persbericht op een vast en gelijktijdig moment uit rond 23 april 2020. Het precieze moment stellen we van tevoren gezamenlijk vast. Dat betekent dat elke gemeente, provincie en waterschap de concept-RES vertrouwelijk zal behandelen in het college en ook op de vertrouwelijke besluitenlijst zal zetten tot het moment van publicatie van het persbericht. Raads-, staten- en ab-leden ontvangen de stukken vertrouwelijk, tot na publicatie van het persbericht. De RES-organisatie zorgt voor een heldere planning, zodat voor iedereen duidelijk is wanneer alle stukken openbaar worden en het persbericht uitgestuurd kan worden.

Communicatie RES 1.0

Na 1 juni zal de communicatie richting de RES 1.0 opgestart worden in samenspraak met het communicatie platform. De aanpak wordt in een communicatieplan gevat, dat aan het begin van de zomer via het communicatie platform en de stuurgroep wordt voorgelegd aan het bestuurlijk platform.

BIJLAGE I

ADVIES WERKGROEP RSAB

Datum: 2 maart 2020

Onderwerp: Wensen en Bedenkingen bij RES

Geachte heer Blind en heer Jaspers Faijer, beste Marcel en Bart,

Namens de werkgroep Raden, Staten en Algemeen Bestuur (RSAB) binnen de RES West-Overijssel wil ik u dit advies aanbieden. Zoals afgesproken tijdens ons bezoek aan de vergadering van de Stuurgroep van 31 januari jl. hebben wij als werkgroep RSAB een advies opgesteld over de wijze van bespreken van het concept-bod, het formuleren van de wensen en bedenkingen en de vorm waarin de wensen en bedenkingen aangeboden worden aan het Nationaal Programma RES.

In lijn met de taakstelling van de werkgroep RSAB hebben wij daarbij uitsluitend gekeken naar het regionale proces van gekozen volksvertegenwoordigers. Inhoudelijke aspecten, partijpolitieke afwegingen en zaken die raken aan communicatie richting en participatie van inwoners van West-Overijssel laten we buiten beschouwing. De geformuleerde adviezen hebben tot doel de bespreking in de diverse organen van volksvertegenwoordiging te ondersteunen en de randvoorwaarden te bieden voor zorgvuldige behandeling.

Proces van bespreking en formuleren van wensen en bedenkingen

1. Stuur er gezamenlijk op aan dat het concept-bod met de raden, Staten en de Algemeen Besturen wordt gedeeld zodra de relevante besluitvorming heeft plaatsgevonden, maar wel vóórdat het met de pers gedeeld wordt, zodat volksvertegenwoordigers zich kunnen voorbereiden op vragen van pers en achterban.
2. Stuur er, in samenwerking met de griffiers uit de regio, op aan dat in elk orgaan van volksvertegenwoordigers de wensen en bedenkingen op dezelfde wijze via een format worden geformuleerd en dat daar hetzelfde politieke instrument voor gehanteerd wordt;
3. Stuur er, in samenwerking met de griffies uit de regio, op aan dat de geformuleerde wensen en bedenkingen een duidelijke uitspraak van de betreffende raad, de Staten of het Algemeen Bestuur betreft, bijvoorbeeld door de volgende praktische afspraak te maken:
 - a. Duidelijke uitspraken die bij meerderheid zijn gedaan worden doorgestuurd naar het NPRES en zullen betekenis hebben voor het proces richting de RES 1.0.
 - b. Uitspraken waar geen meerderheid voor was worden gedeeld op het RES intranet van volksvertegenwoordigers ter kennisname, maar niet met het NPRES.

In te sturen concept-bod en de reactie op de wensen en bedenkingen

1. Neem de tijd voor het formuleren van een reactie op alle geuite wensen en bedenkingen, en stuur de gesteunde wensen en bedenkingen zonder commentaar mee met het concept-bod en de aanbiedingsbrief op 1 juni;
2. Deel de reactie op de wensen en bedenkingen met regionale implicaties na het politieke zomerreces maar vóór de terugkoppeling op het concept-bod van het Nationaal Programma RES d.d. 1 oktober 2020;

3. Benoem afhankelijkheden in de wensen en bedenkingen, waar ze conflicterend kunnen zijn of elkaar versterken, en voor zover relevant raken aan de doorrekening van het Nationaal Programma Regionale Energiestrategie;
4. Laat de wensen en bedenkingen zoveel mogelijk beantwoorden door het betreffende college van B&W;
5. Op het moment dat tussen raden conflicterende wensen en bedenkingen zijn geuit, is het aan de verantwoordelijke bestuurders binnen het Bestuurlijk Platform om daar een regierol op te pakken.

Met vriendelijke groet,

mede namens de werkgroep rsab,

Ruben van de Belt

Voorzitter werkgroep RSAB, gemeenteraadslid in Zwolle

BIJLAGE II

Advies van de Lokaal Energie Initiatieven in West Overijssel aan RES West Overijssel

Inleiding

In de RES West Overijssel zijn circa 70 Lokale Energie Initiatieven (LEI) van verschillende grootte en met uiteenlopende duurzaamheidsprojecten actief. De energietransitie leeft in ieder geval onder die groep van de bevolking. De RES wil een proces van onderaf stimuleren. De LEI's kunnen en willen door middel van lokale energie projecten een rol vervullen in deze benadering van onderaf. Op basis van die rol hebben de LEI's de onderstaande adviezen opgesteld voor de RES West Overijssel. De LEI's hebben de intentie om in de komende tijd deze adviezen in meer detail uit te werken en buiten de huidige scope ook hun visie op andere (duurzame) onderwerpen kenbaar te maken, zoals energie besparing en warmte.

De LEI's hechten er aan dat er in het (complexe) proces van de RES West Overijssel niet alleen aandacht is voor de belangen van betrokken gemeenten, de provincie en andere stakeholders, maar ook voor de positie van elk LEI in een gemeente van West Overijssel. Door uitvoering te geven aan onderstaande adviezen worden de LEI's in staat gesteld om samen met de inwoners (en ondernemers) van West Overijssel hun bijdrage te leveren aan de energie transitie die de komende jaren hard nodig is.

Echter, alleen het afwerken van een lijstje punten (afvinken) is niet voldoende. Het gaat daarnaast vooral ook om samenwerken en vertrouwen met respect voor ieders positie en rol in het proces.

Advies

- 1) De gemeente heeft duidelijke kaders -door gemeenteraad vooraf vastgesteld en op basis van de uitgangspunten in het klimaatakkoord- als vereisten voor een initiatiefnemer om in aanmerking te komen voor grootschalige energie opwekking in de gemeente:
 - a) Ruimtelijk (waar, welke gebied/gebieden en voor welke vorm van energieopwekking).
 - b) Financiële participatie (omwonenden, grondeigenaren, leden, inwoners en overig zoals de Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving) en duidelijke beschrijving van een meerderheidsbelang van het lokaal eigendom en participatie.
 - c) De gedragscode NWEA (wind) en Holland Solar (zon).
 - d) Procesaanpak en omgevingsparticipatie en communicatie.
- 2) De gemeente werkt proactief samen met het LEI om het energie project te realiseren.
- 3) De provincie hanteert -door Provinciale Staten vooraf vastgesteld- eenduidige en realistische kwaliteitskaders (per landschapstype) voor de RES, waardoor een LEI de gewenste ruimtelijke kwaliteit kan realiseren bij het energieproject. De gemeenten hanteren binnen dit kader eenzelfde uitgangspunt voor eventuele aanvullende regels zoals bijvoorbeeld in een beeldkwaliteitsplan.
Deze kaders bieden ruimte voor maatwerk met o.a. onderscheid voor kleine en grote initiatieven. Zij mogen een gezonde business case niet in de weg staan.
- 4) Gemeenten communiceren met grote regelmaat naar inwoners en ondernemers over het RES-proces en zorgen ervoor dat 'het bod' niet een verrassing is. Gemeenten zorgen voor het

vergroten van het draagvlak bij inwoners onder andere door het verstrekken objectieve informatie over de klimaatverandering (m.b.v. Expertisecentrum Energietransitie).

- 5) Het oprichten van een fonds als onderdeel van de RES West Overijssel om een LEI de beschikking te geven over (een deel van het) benodigde ontwikkelingsbudget tot aan de volledige financiering van het project (inclusief vreemd vermogen door banken; zogenaamde 'financial close') voor zover dit niet lokaal gefinancierd kan worden. Bij de financiering wordt het beschikbaar gestelde ontwikkelbudget in de financiering meegenomen en door het LEI teruggestort in het fonds.
- 6) Het realiseren van een onafhankelijke ondersteuningsfaciliteit binnen de RES West Overijssel met expertise/professionals en capaciteit om beschikbaar te stellen aan elk LEI en daarmee kennis en ervaring te delen met en tussen de LEI's en de LEI's (waar nodig) te professionaliseren en te verzelfstandigen.
- 7) Een organisatievorm en juridische structuur voor een LEI wordt niet vanuit de RES of door een gemeente voorgeschreven. Het is aan elk LEI om tot een optimale invulling van een organisatie te komen die past bij een lokaal initiatief met aantoonbaar draagvlak. Om voor de punten 5 en 6 in aanmerking te komen, voldoet een entiteit van een LEI in ieder geval aan de volgende criteria:
 - a) alle inwoners (en ondernemers) in de omgeving van het energie-initiatief kunnen deelnemen en of investeren (participeren) in het project van het LEI;
 - b) in de LEI statuten zijn doelstellingen opgenomen m.b.t. duurzaamheid (people, planet, prosperity) en/of energieopwekking;
 - c) naast de (lokale) vergoedingen aan direct omwonenden, grondeigenaren en participanten, is er geen winstoogmerk of vloeit de winst terug naar het LEI voor lokaal maatschappelijke doelen of projecten gerelateerd aan de LEI doelstellingen.
- 8) De gemeente en het LEI leggen in een (anterieure)overeenkomst vooraf afspraken vast over onder andere de samenwerking en bijbehorende rol/taakverdeling, de planning, communicatie en kosten.
- 9) De gemeenten binnen de RES West Overijssel hanteren een uniform traject en procedure voor de vergunningen die werkbaar is voor de LEI en een gezonde businesscase niet belemmert.
- 10) De gemeenten binnen de RES West Overijssel hanteren een uniforme en werkbare reductieregeling (via verordening) voor de leges en de OZB. De verplichting tot betaling van leges voor de vergunningen worden door gemeenten uitgesteld tot de financiering van het project voor de LEI beschikbaar is.

Opgesteld door de werkgroep LEI – RES West Overijssel en op 12 februari 2020 besproken en vastgesteld in de vergadering van LEI uit de regio West Overijssel.

Werkgroep:

- Hans van Vliet,
- Guido Bakema,
- Edward Weening,
- Piet la Roi.

BIJLAGE III

Advies van de groene organisaties in West Overijssel aan RES West Overijssel

BIJLAGE IV

Advies van LTO-Noord aan RES West-Overijssel